

HET TEL- EN TAALVERHAAL

J.Louws

1 een goede zaak

Het is een goede zaak dat docenten van opleidingsinstituten tijdens deze Panama-dagen hun aandacht richten op de wiskundige aspecten van deze tv-serie. maar ook in een ander opzicht is het van belang dat opleidingsdocenten geïnformeerd worden over een tv-productie en een en ander eens kritisch bezien. De laatste jaren is het aantal tv-programma's voor het basisonderwijs toegenomen en ook de aard van de programma's is gewijzigd.

Hoewel ik niet beschik over exacte cijfers, weet ik dat de uitgeverij van de NOT heel wat materiaal produceert dat zijn weg naar de scholen vindt. In dat kader is het zeker gewenst dat studenten aan opleidingsinstituten enig inzicht verwerven in dit tv-aanbod. Een voorwaarde is dat de docenten aan die opleidingsinstituten zich in de toekomst kritisch gaan buigen over het programma-aanbod van de NOT.

2 onderwijskundige uitgangspunten

Om u iets duidelijk te maken met betrekking tot de bedoeling van deze tv-serie, noem ik in het kort een aantal uitgangspunten die we gekozen hebben, toen we begonnen met de opzet van deze serie. In de synopsis die we maakten voor dit programma hebben we het zo geformuleerd:

"Het accent moet worden gelegd op een geïntegreerde onderwijsaanpak; geen leerstofgerichte activiteiten in aparte kaders maar terloopse handelingen in een taal/wiskundesfeer, niet ontdaan van andere aspecten uit de totale belevingswereld van jonge kinderen."

O.a. dit uitgangspunt leidde ertoe dat we kozen voor:

"Een eenvoudig fantasievol verhaalgebeuren waarin op een humoristische wijze allerlei probleempjes/barrières uit de weg moeten worden geruimd. Er is bewust gekozen voor het eerst uitzetten van een verhaallijn waarin daarna taal/wiskunde-begrippen zijn verwerkt en niet omgekeerd. De lotgevallen van de figuren en de situaties waarin ze terechtkomen, bieden, hopen we, jonge kinderen volop identificatiemogelijkheden.

Voortdurend moeten kinderen er emotioneel bij betrokken worden door een beroep te doen op hun verbeelding en fantasie om talloze probleempjes op te lossen."

3 het taal/wiskundeonderwijs

Vanuit het taal/wiskundeonderwijs gezien komen de volgende aspecten in het project tot uitdrukking:

- taal-denkontwikkeling met betrekking tot het voorspellen van situaties; oorzaak-gevolg-redenering; auditieve en visuele discriminatie; hanteren van symbolen en pictogrammen;
 - ruimtelijke oriëntatie en relaties, zoals plaatsbepaling; ordenen; van drie- naar tweedimensionaal en omgekeerd;
 - het tijdsaspect bij de kalender en het klokkijken;
 - het getalbegrip, waaronder telaspect (ordinaal getal); aantalaspect (kardinaal getal); meetaspect en rekenaspect;
 - meten in de vorm van schatten, passen en gebruik van maat en gewicht;
 - meetkundige oriëntatie, zoals verhoudingen; afstand bepalen; oppervlakte.
- Maar ook wilden we de sociaal-emotionele ontwikkeling benadrukken. Vandaar dat zaken als:
- vriendschap, samenwerken
 - met elkaar zoeken naar oplossingen
 - gevoelens als boosheid, trots, blij zijn, angst, verdriet

binnen de hele serie ook ruime aandacht krijgen.

Nu is het altijd oppassen geblazen met fraai klinkend onderwijskundig jargon. Lang niet altijd dekt de vlag de lading. Vandaar dat we hopen dat u tijdens de practica met name het begeleidend materiaal eens kritisch bekijkt. Hopelijk kunt u een klein beetje naar aanleiding van de getoonde fragmenten en nog wat beter aan de hand van het begeleidend materiaal tot een voorlopige standpuntbepaling komen.

Misschien is u uit de fragmenten wel duidelijk geworden dat de context (het verhaalgebeuren) niet minder belangrijk is dan de probleempjes en begrippen die in de serie verwerkt zijn. Taal- en wiskundebegrippen zijn in een emotioneel kader geplaatst. Zeker voor het jonge kind achten we dat niet alleen een goede zaak, maar ook noodzakelijk. Daardoor is er een veelzijdige begripsoriëntatie (veelzijdige inbedding). Alleen op die manier krijgen kinderen een betere greep op en meer inzicht in hun eigen ervaringswereld.

Het activeren van de fantasie en het voorstellingsvermogen en het meedenken en meevoelen van jonge kinderen en daardoor hun creativiteit stimuleren is een van onze belangrijkste doelstellingen geweest bij de voorbereiding van deze serie. Of onze bedoelingen naar kinderen zijn overgekomen, zal nog moeten blijken. Als het goed zou zijn, zou de serie ook 's avonds als kinderprogramma uitgezonden moeten kunnen worden!

4 het begeleidend materiaal

In het kort nu enige informatie over het begeleidend materiaal. Dat bestaat uit:

1. een handleiding van ruim dertig pagina's
 2. een spelwerkboek met zestien werkbladen
 3. twee spellen: het pretparkspel en het stappenspel.
- We gaan in het volgende kort in op de handleiding en de spellen.

4.1 de handleiding

Behalve een korte inhoudsomschrijving vindt u bij ieder programma een overzicht van de taal- en wiskundebegrippen die in elk programma verwerkt zijn. Onder de kop "Opmerkingen en suggesties" worden de spelwerkbladen toegelicht. Vrij uitvoerig wordt ingegaan op de problemen waarvoor de kinderen geplaatst worden. Door deze spelwerkbladen vooraf uit te testen, konden we in de handleiding allerlei ervaringen en uitspraken van kinderen naar aanleiding van deze bladen opnemen.

De spelwerkbladen sluiten aan bij de probleemstellingen en begrippen die in ieder programma zijn verwerkt. Toch kunnen de spelwerkbladen ook los van de programma's door de kinderen gemaakt worden.

Onder de kop "Verwerkingssuggesties" vindt u een aantal concrete suggesties waaruit de leerkracht een keuze kan maken. Het gaat daarbij om leerlingactiviteiten die aan de ene kant aansluiten bij inhoudelijke componenten uit de programma's en anderzijds bij ervaringen en belevingswereld van de kinderen. Het zijn beslist geen vakgerichte activiteiten. Als voorbeeld neem ik even het *vierde programma* waarin Koko Enrico gaat zoeken en hem door achtergelaten sporen vindt.

Naast een gesprekje met de kinderen over het achterlaten van sporen in de meest ruime zin, krijgen de kinderen de opdracht hun eigen kledingspoor te maken.

De kinderen mogen hun eigen kledingstukken tekenen en uitknippen. Gevraagd wordt aan de kinderen in welke volgorde ze hun kledingstukken uittrekken als ze naar bed gaan. De kinderen mogen nu hun uitgeknipte kledingstukken in 'hun eigen volgorde' opplakken in de vorm van een spoor dat eindigt bij hun bed. Ook dat wordt getekend. Het is mogelijk om daarna met de kinderen te praten over aankleden/uitkleden, de volgorde van allerlei dagelijkse handelingen e.d.

In hetzelfde programma heeft Enrico zijn jas achtergelaten, neergelegd in de vorm van een pijl. Met de kinderen wordt er nu over gepraat dat dingen door hun vorm of de wijze waarop je ze neerlegt ook op iets anders kunnen lijken. Uitgaande van dat gegeven laat de leerkracht allerlei

voorwerpen uit de klas zien en laten de kinderen ook dingen zien waarvan ze mogen zeggen waar die volgens hen op lijken.

In dit programma speelt ook het signalement van Enrico een rol. De volgende suggestie sluit daarbij aan. Vraag de kinderen het volgende:

"Stel dat jullie allemaal op het plein aan het spelen zijn. Je pappa of mamma komt je afhalen. Hoe kan hij/zij nou weten (zien) dat jij het bent, als er nog zoveel andere kinderen op het plein zijn?"

Het is de bedoeling dat ze van zichzelf en van elkaar dingen opnoemen waaraan ze te herkennen zijn.

Na deze suggestie vindt u bij ieder programma, behalve het laatste, een lijstje van prentenboeken die de leerkracht kan aanbieden, omdat ze qua thematiek aansluiten bij de inhoud van de programma's, maar in die prentenboeken wordt een bepaald thema of probleem weer op een heel andere manier aan de orde gesteld. Kijkplezier, inleving en mogelijkheden tot identificatie staan daarbij centraal.

Ik hoop dat ik door enkele van deze voorbeelden duidelijk heb kunnen maken dat we in onze verwerkingssuggesties allerlei begrippen en probleempjes in een zo breed en speels mogelijk kader opgenomen hebben en zeker niet hebben gestreefd naar reken- en taalopdrachten in engere zin.

4.2 het spelmateriaal

Duidelijk blijkt dit ook uit de twee spellen die speciaal voor deze serie ontworpen zijn.

In het pretparkspel, bestaande uit een grote grondplaat, staat een kasteel afgebeeld met een groot stuk land eromheen. Bijgevoegd zijn vier 'uitdrukplaten' van zacht plastic waarop allerlei dingen en mensen staan afgebeeld die in een pretpark thuishoren, zoals een zwembad, een kindertreintje, een ponypark, een kanovijver, bomen, auto's, prullenbakken, enz.

Kinderen kunnen nu in groepjes samen het terrein in gaan richten en ze moeten met elkaar overleggen hoe ze dat gaan doen. De uitdrukfiguurtjes zijn zelfklevend. Naast die figuurtjes is er ook een blad met pictogrammen die aangeven welke attractie het betreft. Ook die moeten de kinderen plaatsen.

Waar het bij dit spel om gaat, is dat kinderen door te spelen met dit spel, ontdekken:

- hoe je het beste een ruimte in kunt richten;
- hoe je met elkaar tot bepaalde oplossingen kunt komen;
- hoe je door symbolen iets aan kunt geven.

Het belangrijkste is echter dat kinderen door met elkaar te praten allerlei begrippen hanteren die verband houden met het inrichten van en zich oriënteren in de ruimte. Juist het spontaan hanteren van deze begrippen, gekoppeld aan het spelend bezig zijn, lijkt ons van wezenlijk belang.

Dat geldt ook voor het "Stappenspel", een eenvoudig soort ganzenbord waarop een viertal verschillende voetsporen door een sprookjesachtig gebied naar een kasteel voeren. Die sporen kruisen elkaar. Ieder kind moet zijn eigen voetspoor volgen. Die voetsporen vertonen maar kleine verschillen.

Het doel van dit spel is dat kinderen spelenderwijs bezig zijn met tellen, oog krijgen voor kleine vormverschillen en bezig zijn met ruimtelijke oriëntatie.

Wie dat wenst kan deze spellen straks kritisch bekijken en uitproberen.

5 het tel- en taalverhaal binnen de opleiding

Tenslotte wil ik naar aanleiding van deze tv-serie en het begeleidend materiaal nog een paar opmerkingen maken naar de opleiding toe.

Het lijkt ons dat deze serie, eenmaal opgenomen op video, en de aanschaf van een aantal exemplaren van het begeleidend materiaal, heel wat mogelijkheden bieden om binnen de opleiding in bepaalde clusters te werken met studenten. Zoals het er nu uitziet, zal het aantal docentenuren voor ieder vakgebied behoorlijk verminderen. Projectmatig werken in clusters van docenten ligt dan voor de hand, nog afgezien van argumenten vanuit een onderwijskundige visie

op de toekomstige PABO.

Pedagogen, methodiek/didactiek-docenten, neerlandici en mensen uit de sectie wereldoriëntatie zouden daarbij samen kunnen werken en de studenten aan de hand van de video-opnamen laten ontdekken welke begrippen en probleempjes in de serie verwerkt zijn. Ook het koppelen van een practicum over doelstellingen aan deze serie biedt veel mogelijkheden.

Het begeleidend materiaal biedt mogelijkheden op studentenniveau mee te werken en het kritisch te laten bekijken. Allerlei verwerkingsactiviteiten kunnen door de studenten uitgevoerd en geëvalueerd worden. De vakdidactici kunnen aandacht besteden aan specifiek vakdidactische aspecten enz.

In veel gezinnen vormt de beeldbuis een soort ontmoetingspunt waarbij helaas vaak weinig contact plaatvindt. Misschien dat binnen de opleiding dat contact tussen docenten en studenten door het kritisch kijken naar dit programma juist wel bevorderd kan worden en gezien het feit dat PA-docenten en OK-docenten vaak nog in hun eigen vakwerelden leven, is dat mooi meegenomen.